

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาแรงจูงใจในการบรรพชาอุปสมบทของพระอสีติมหาสาวกในพระพุทธศาสนา
เถรวาท มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ
๒. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลในการบรรพชาอุปสมบทของพระอสีติมหาสาวก
ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๓. เพื่อนำเสนอแนวทางประยุกต์แรงจูงใจมาใช้ในการบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตร
ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สรุปโดยภาพรวมพบว่า การศึกษาแรงจูงใจในการบรรพชาอุปสมบท
ของพระอสีติมหาสาวกในพระพุทธศาสนาเถรวาท เชื่อมั่นว่าแรงจูงใจเกิดจากสาเหตุภายนอกเป็นสิ่งที่
ติดตัวมากับมนุษย์และเกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องมีการเรียนรู้ เชื่อว่าแรงจูงใจเกิดจากการคิดอย่างมี
หลักการและเหตุผล บุคคลจะตัดสินใจตามที่ตนตั้งใจและปรารถนา และทุกคนมีอิสระในการคิด
และการกระทำ เชื่อว่า แรงจูงใจเกิดจากแรงขับ (Drive) เป็นเหตุให้มนุษย์มีแนวคิดที่จะเลือกกระทำ
มาก หรือน้อย สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (Motive) หมายถึงสถานะใดๆ ก็ตามที่ทำให้กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม
ออกมา ส่วนการจูงใจ หมายถึงการนำปัจจัยต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจมาผลักดันให้บุคคลแสดง
พฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทาง แรงจูงใจนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ครอบคลุมทั้ง
มนุษย์ยังมีความต้องการและแรงขับ มีทั้งแรงจูงใจภายใน(Intrinsic Motivation) และแรงจูงใจ
ภายนอก (Extrinsic Motivation) อันเป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งใน
การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะจะทำให้เข้าใจในเรื่องพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง หรือ
สาเหตุภายนอกในตัวบุคคลเท่านั้น ยังขึ้นกับสิ่งต่างๆ อีกมากมาย

แรงจูงใจ (Motive) ชั้นโลกิยะธรรม คือ ความต้องการที่เกิดจากสิ่งเร้า เช่น โครงสร้างทางสังคม สภาพแวดล้อม การเรียนรู้ ประสบการณ์ การศึกษาอบรม อิทธิพลของกลุ่มเทคโนโลยี และสิ่งจูงใจซึ่งมักจะเป็นเป้าหมายแห่งพฤติกรรมนั้นด้วย เพราะพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นได้ต้องมีสาเหตุ และสามารถจูงใจได้ โดยการมุ่งสู่เป้าหมาย ส่วนแรงจูงใจชั้นโลกุตระธรรม คือ ความต้องการ (Need) หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง หมดจจากเครื่องเศร้าหมอง ปราศจากกิเลส พอสรูป ได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีการจูงใจนั้นมีมากมายแบ่งออกได้ ๓ กลุ่ม คือ ทฤษฎีที่เน้นเนื้อหา ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮอรัสเบอร์ก (Frederick Herzberg) อีกกลุ่มคือกลุ่มที่เน้นกระบวนการ ได้แก่ ทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Victor Vroom) เป็นต้น กลุ่มสุดท้าย คือทฤษฎีเสริมแรง ความเชื่อของทฤษฎีต่างๆ มีดังนี้ เชื่อว่าแรงจูงใจมีสาเหตุมาจากความต้องการความสุขส่วนตัวถือว่ามนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อจะให้ตนเองมีความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด เชื่อว่าแรงจูงใจเกิดจากการคิดอย่างมีหลักการและเหตุผล บุคคลจะตัดสินใจตามที่ตนตั้งใจและปรารถนา และทุกคนมีอิสระในการคิดและการกระทำ เชื่อว่าแรงจูงใจเกิดจากแรงขับเป็นเหตุที่มนุษย์จะเลือกกระทำมาก หรือน้อย

๒. การนำทฤษฎีมาปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัตินั้นเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่จะสร้างแรงจูงใจ ซึ่งอาจจะยากกว่า การทำความเข้าใจในตัวทฤษฎีเสียอีก โดยอาจยึดแนวทางเพื่อการปฏิบัติดังนี้ การเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดคนให้เหมาะสมกับงาน การใช้เป้าหมายเพื่อการจูงใจ ผู้สร้างแรงจูงใจต้องมีความสามารถในการ “อ่าน” บุคคลและสถานการณ์ให้ออก พร้อมทั้งมีความสามารถที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อการสร้างแรงจูงใจที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. แรงจูงใจในการเรียนรู้ สรูปได้ดังนี้ แรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้เพราะฉะนั้นทั้งผู้สอนผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องร่วมมือกันส่งเสริมแรงจูงใจของผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้ เพื่อความสัมฤทธิ์ในการเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสร้างแรงจูงใจในการเรียน บทบาทของผู้สอนในการส่งเสริมแรงจูงใจของผู้เรียน

๔. แรงจูงใจกับการสื่อสาร สรูปคือมนุษย์มีความต้องการ จึงเกิดพฤติกรรมต่างๆ ผู้สื่อสารต้องมีความรู้และความเข้าใจ ในความต้องการของคนที่จะสื่อสารในระดับต่างๆ ให้ถูกต้อง ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน คือปัจจัย ๔ และคำนึงไว้เสมอว่ามนุษย์ทุกคนต้องการมีความรู้ดีกว่าตน มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี จึงจะทำให้การสื่อสารนั้นเกิดผล

๕. การพูดจูงใจ สรุปได้ดังนี้ คือ การพูดเชิงชักชวน กลี้ยกล่อม โน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดความคิด ความเชื่อถือ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังและส่วนรวม โดยมีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ผู้ฟังเปลี่ยนแปลงทัศนคติและนำสู่การปฏิบัติ เช่น มีจุดมุ่งหมายในการพูด บอกถึงความภาคภูมิใจ ยกย่องผู้ฟังด้วยใจจริง อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่แบ่งฝ่าย สีน้าแจ่มใส น้ำเสียงอ่อนโยน พูดในสิ่งที่ผู้ฟังสนใจ มีความสุขทั้งสองฝ่าย น้อมรับคำวิจารณ์ แสดงออกถึงคุณธรรม พูดออกมาประสาสื่อจริงใจ ไม่เห็นแก่ตัว สามารถทำให้ผู้ฟังคล้อยตามได้และมีความเข้าใจตั้งแต่เริ่มต้น ขณะเล่าเนื้อเรื่อง และตอนสรุป การพูดจูงใจจึงจะประสบผลสำเร็จ

๖. แรงจูงใจกับการทำงาน สรุป คือ การกระทำที่มีส่วนช่วยให้เกิดความเต็มใจในการทำงาน เกิดความพอใจ มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ดีที่สุด ให้ประสบความสำเร็จ มีความต้องการ ๓ ประการที่เป็นแรงจูงใจในการทำงาน คือ ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการความผูกพัน ความต้องการอำนาจ

๕.๑.๒ แรงจูงใจที่มีอิทธิพลในการบรรพชาอุปสมบทของพระอสีติมหาสาวกในพระพุทธศาสนาเถรวาท

แรงจูงใจ (Motive) โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มที่มีความศรัทธามั่นในพระพุทธเจ้า ทั้งระดับโลกียะธรรมและ ระดับโลกุตระธรรม ได้แก่ กลุ่มวรรณะกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร และจัณฑาล จะเห็นได้ว่า แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ของแรงจูงใจในการอุปสมบทที่แตกต่างกัน ทำให้รู้ว่า หลักธรรมของพระพุทธองค์นั้น ไม่เลือกเฉพาะวรรณะใดวรรณะหนึ่ง แต่พระองค์ จะทรงสอนเพื่อให้เข้าถึงธรรมะในสังคมได้อย่างประเสริฐที่สุด เพราะสังคมที่มีธรรมะเป็นสังคมที่มีรากฐานแข็งแกร่ง เป็นสังคมไร้ทุกข์โทษ เป็นสังคมสะอาด และเป็นสังคมแห่งความละเอียด เกรงกลัวต่อความชั่วทั้งปวง โดยแบ่งแรงจูงใจตามลักษณะพฤติกรรมได้ประเภท ๒ ประเภท คือ

๑. แรงจูงใจภายใน เป็นสถานะซึ่งเกิดจากพฤติกรรมพิเศษที่ไม่ต้องอาศัยการชักจูงสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความรัก ความศรัทธา ความอยากเห็น ความอยากรู้ ความสนใจพิเศษ และเจตคติ

๒. ส่วนแรงจูงใจภายนอก เป็นสถานะพฤติกรรม ที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอกมองเห็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง แสดงพฤติกรรมของคน เช่น สิ่งของ เกียรติยศ เงินเดือน ปริญญาบัตร ความก้าวหน้า รางวัล คำชมเชย การแข่งขัน การดิ้นรน ความต้องการ การถูกยอมรับในสังคม ที่ทำให้นักคนบรรลุเป้าหมาย เร้าให้เกิดความต้องการ และแสดงพฤติกรรม มุ่งสู่เป้าหมาย ด้วยความศรัทธา

๕.๑.๓ แนวทางการประยุกต์ใช้แรงงูใจมาใช้ในการบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท

จากผลการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ครั้งนี้พบว่า ควรนำแนวทางการประยุกต์ใช้แรงงูใจในการบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตรแบบเถรวาท ที่เป็นแรงงูใจ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต จะต้องกระทำคุณประโยชน์ ได้แก่ ทั้งประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์ส่วนสังคม และประโยชน์พระพุทธศาสนา รวมถึงประโยชน์ในเบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์อันสูงสุด ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในวิถีชีวิตได้ จะต้องมีการสร้างแรงงูใจ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นและได้ขับเคลื่อน ด้วยแรงงูใจ ที่เกิดจากภายในและแรงงูใจที่เกิดจากภายนอก ที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และจึงเกิดความ สัมฤทธิ์ผล

แนวทางการประยุกต์ใช้แรงงูใจ ด้านประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์ส่วนสังคม และประโยชน์พระพุทธศาสนา โดยภาพรวม ได้แก่

๑.ปลูกฝังจิตสำนึกของกุลบุตรผู้ที่จะมาบรรพชาอุปสมบท ให้มีแรงงูใจ ต่อการสร้างสมคุณงามความดี ด้านปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม ปฏิเวธธรรมและมีกำลังใจในการบวช

๒.เสริมสร้างแรงงูใจของกุลบุตรผู้บรรพชาอุปสมบทแล้วให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนาศักยภาพ ของความเป็นมนุษย์ ที่ควรฝึกอบรม ทางกาย วาจา ใจ ได้

๓.ส่งเสริมให้มีการพัฒนา แรงงูใจในการบรรพชาอุปสมบท ทั้งระดับตนเอง ครอบครัว และสังคม เพื่อความสงบสุข ทั้งทาง กาย วาจา ใจ ซึ่งทำให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

แนวทางการประยุกต์ใช้แรงงูใจ ด้านประโยชน์ในเบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์อันสูงสุด พระพุทธศาสนา ได้วางหลักพุทธจริยธรรมไว้ คือ

การดำเนินชีวิตไว้ทุกระดับ ตั้งแต่พุทธจริยธรรมสำหรับผู้ครองเรือนจนถึงบรรพชิต ผู้ออกแสวงหาความสงบ และความหลุดพ้นจากกองกิเลสทั้งปวงพระพุทธศาสนาได้แสดงอรรถะคืออุดมมุ่งหมายของชีวิตที่ดีงาม ที่มนุษย์พึงประสงค์ไว้ ๓ ระดับ คือ

๑. ทิฐฐัมมิกัตถะ หรือประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในโลกนี้ อันเป็นจุดหมายเบื้องต้น หรือจุดหมายเฉพาะหน้าที่มองเห็นได้ในชีวิตประจำวัน อันได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สิน ฐานะเป็นต้น

๒. สัมปรายิกัตถะ หรือประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์ในภพหน้า เป็นประโยชน์ขั้นสูงที่ลึกลึกลงกว่าจะมองเห็นได้เฉพาะหน้า เกี่ยวเนื่องด้วยคุณค่าของชีวิต เป็นหลักประกันว่า เมื่อละชีวิตจากโลกนี้ไปแล้ว จะไม่ตกลงไปสู่ที่ชั่ว อันได้แก่ ความเจริญด้านจิตใจที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมและศีลธรรม ใฝ่ใจในทางในเรื่องบุญกุศล มีความสงบสุขทางจิตใจ

๓. ปรมาตมะ หรือประโยชน์สูงสุด ประโยชน์อย่างยิ่งอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด หมายถึงจิตที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง คือวิมุตติและพระนิพพานอันเป็นสาระแท้ของชีวิต ได้แก่การรู้แจ้งและรู้เท่าทันคตินิยมของสังฆารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต หลักสำคัญของพุทธจริยธรรม มี ๓ ประการ คือ ๑. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๒. การทำกุศลคือความดีให้ถึงพร้อม ๓. การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

แนวทางการประยุกต์ใช้แรงงูใจในการบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตรแบบเถรวาท ที่เป็นแรงงูใจ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต จะต้องกระทำคุณประโยชน์ คือ

๑. ในระดับปัจเจกบุคคล เช่น ทำให้เกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิต มีแรงงูใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อมีความรู้ นำไปสู่การพัฒนาตนเองได้ เป็นต้น

๒. ในระดับครอบครัว เช่น ทำให้มีความสุขมากขึ้น ทำให้ครอบครัวมีฐานะดีขึ้น เพราะปฏิบัติตนอยู่ศีลธรรม ไม่ใช้ชีวิตออกนอกกลุ่มนอกทาง

๓. ในระดับชุมชน ทำให้เกิดความรัก ความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรม มากขึ้น เพราะมีการร่วมกิจกรรม เช่นการทำบุญตักบาตรในวันวิสาขบูชา และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ชุมชนและบุคคลในสังคมให้ความร่วมมือกิจกรรม ต่าง ๆ เป็นอย่างดี

๔. ในระดับสังคม มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ ชาวพุทธทั้งหลายอยู่เนืองๆ นอกจากนี้ยังมีการจัดบรรยายธรรม ต่อประชาชนทั่วไป แจกหนังสือธรรมะ และจัดปฏิบัติธรรมอีกด้วย

ดังนั้น จากผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบว่า แรงงูใจในการบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตรไม่ว่าจะเกิดขึ้นในอดีต หรือ ปัจจุบัน ก็ล้วนแต่มีแรงงูใจ (Motive) เป็นตัวผลักดันในชั้นโลกียะและใน ชั้นโลกุตระทำให้การบรรพชาอุปสมบท มีจุดมุ่งหมาย เพื่อไม่ให้ตนเองตกอยู่ในอำนาจของกิเลส และสามารถละวางจากความยึดมั่นถือมั่น ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตน ด้วย ศีล สมาธิ และปัญญาเพื่อให้เห็นสัจธรรม ความจริง มีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อย่างมั่นคงและเข้าถึง พระนิพพาน เป็นที่สุด

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัย ครั้งต่อไป

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลของการศึกษา พบว่า สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา การสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาอุปสมบทของกุลบุตรและบุคคลที่มีความนับถือพระพุทธศาสนา โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ลงมือกระทำ นำไปปฏิบัติได้ ดังนี้

๑) ทางฝ่ายองค์กรคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ควรให้ความสำคัญ แก่การพัฒนาคุณภาพจิตใจ และนำแนวทางการสร้างแรงจูงใจ จากหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้แก่ผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบท ให้มีความสำนึกดี ต่อพระรัตนตรัย ที่ตั้งมียิ่ง และตนเอง เพื่อความเจริญงอกงามไพบุรณ์ ของบวรพระพุทธศาสนา ทั้งด้านปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม ปฏิเวธธรรม และเป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มั่นคงถาวรดียิ่งขึ้น สืบต่อไป

๒) ทางฝ่ายองค์กรบ้านเมืองในปัจจุบัน ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจควรพัฒนาและสนับสนุนให้มีการบรรพชาอุปสมบท ช่วงเข้าพรรษา ตลอด ๓ เดือนใดไตรมาส โดยไม่ถือว่าเป็นวันลาภิจ โดยทางฝ่ายบ้านเมืองควรร่างหลักปฏิบัติไว้ให้เป็น นโยบาย แบบแผน ระเบียบ ประกาศ มติ กฎ กติกา อันเดียวกันแต่ละศาสนา ใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อความเจริญงอกงาม ในทุกองค์กร ทุกภาคส่วน และสังคม โดยใช้หลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนาส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้สืบต่อไป

๓) ในระดับบุคคลควรสนับสนุน การสร้างแรงจูงใจให้มีการบรรพชาอุปสมบท ส่งเสริมให้มีการศึกษา พัฒนาทักษะ พัฒนาแนวคิด ในการเรียนรู้ ด้านพระพุทธศาสนาและเสริมสร้างทักษะ แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจในทางที่ถูกต้องดีงาม ชัดเจน โดยมุ่งเน้นหลักพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อนำประโยชน์จากแรงจูงใจในการบรรพชาอุปสมบท ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินวิถีชีวิต ประกอบสัมมาชีพ ให้ดียิ่งขึ้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

๑. ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการบรรพชาอุปสมบทในประเทศไทย ทั้ง ธรรมยุตและมหานิกาย แบบบูรณาการ ว่ามีส่วนที่เหมือนและต่างกันอย่างไร และสาเหตุที่ทำให้มีวิธีการบรรพชาอุปสมบทระหว่างธรรมยุตและมหานิกาย ฝ่ายเถรวาท ต่างกันอย่างไร

๒. ศึกษาวิวัฒนาการ การบรรพชาอุปสมบทของภิกษุณีในสมัยพุทธกาลจนถึง ประเทศไทยในปัจจุบัน ว่าวิวัฒนาการ ใดบ้างที่อยู่ในกรอบและนอกกรอบพระพุทธศาสนา เพื่อนำองค์ความรู้ใหม่มาเปิดเผยให้กับพุทธบริษัท ได้รับทราบ เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง ตามพระธรรมวินัย ฝ่ายเถรวาท และฝ่ายมหายาน เป็นมาอย่างไร

๓. ศึกษามูลเหตุและที่มาของบริจารที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ใช้ได้ ว่าพระองค์ทรงเล็งเห็น ประโยชน์อย่างไร จึงได้ทรงบัญญัติบริจารแต่ละประเภท บริจารที่ใช้ในปัจจุบันส่วนใดที่อยู่ในพระธรรมวินัย และนอกพระธรรมวินัย ฝ่ายเถรวาท และฝ่ายมหายาน ต่างกันอย่างไร